

spunzătoare celei originale *Iechel*, *Echel* sau *Echil*, ci de cele mai multe ori alterat¹⁾. Astfel avem intercalarea unui *t* pentru marcarea cluziunii *Ietchel* (a 1707, p. 71, 72), *Ietcăl* (a 1708, p. 37), *Etchiel* a 1707, p. 254). Altă dată și săesc eră redat prin *gh.* *Ghieicăl*, căci aşă îl percepea urechea județului de Dlăgopol (Câmpulung) Stanciul (a 1700, p. 198, 200) sau prin *h*, de sigur, palatal *Hetchel* (a 1707, p. 101) sau *Hetcăl* (a 1707, p. 99).

Cum ispravnicul de Câmpulung R. Golescul și pisarul lui Constantin Brâncoveanu de la 1707 și 1708 vedea cevă vulgar în pronunțarea numelui județului săs cu *h*, ca în *hiu*, *hiică*, *hiert* în loc de *fiu*, *fiică*, *fier*, au crezut de cuvînță să-i scrie numele cu *f*, cum de sigur că îl și pronunțau. Astfel se explică scrierile hiperurbane *Fechil* (a 1700, R. Golescul, p. 167, 169) sau cu *ch* dublu, probabil tot pentru marcarea cluziunii ca și în cazul intercalării unui *t*. *Fechchel* (a 1707, p. 171, 172), sau cu intercalarea lui *t*. *Fetchel* a (1707, p. 67, 72, 74, 97, a 1708, p. 78), *Fetchiel* (a 1707, p. 99, 100, 405, 406, a 1708, p. 254, 255). Câte odată întâlnim pe adresă o grafie, iar în fruntea scrisorii alta. Așă de pildă pe adresă *Hetcăl*, dar în fruntea scrisorii *Fetchel* (a 1707, p. 97, 99), sau în adresă *Fetchiel*, în text *Etchiel* (a 1707, p. 254).

CONSTANTIN LACEA

IV

Câteva cuvinte născute din subiecte ori complemente partitive

(destul, deplin, -+ deadevăr, demâncare și demâncărică, etc.)

Subiectul partitiv este un subiect care nu este avut în vedere în întregimea lui, iar complementul partitiv este un complement extern (obiect pasiv sau direct) din care acțiunea afectează numai o parte.

În limba latină partea subiectului sau cea a complementului extern afectată de verb se exprimă prin cazul

¹⁾ N. Iorga, *Brașovul și România* Scrisori și lămuriri București, 1905

genitiv ori printr'un echivalent prepozițional (*de, ex sau a, ab + ablativul*) ; cf. *In mentem venit de speculo* (Plautus, *Most*, 271) și *Tibi tuarum virtutum veniet in mentem* (Cicero, *De or.*, 2, 249) alături de *Quotiescumque patria in mentem veniret* (T. Liviul, 5, 54, 3), *De palla memento* (Plautus, *Asin*, 939) și *De periculo meminisse* (Cicero, *Sull.*, 43) alături de *Cinnam memini* (Cicero, *Phil*, 5, 17) și *Meminisse officium suum* (Plautus, *Trin*, 697), *Eam res nos locus admonuit* (Sall., *Iug*, 71, 1) alături de *Mearum me absens miseriarum commoneo* (Plautus, *Rud*, 73), etc

La noi s'a păstrat uzul prepoziționalului cu *de+acuzativul* (în locul ablativului) *Copilul*, după ce *văzù că nu mai are de nici unele*, se pușe pe *plâns* (Ispirescu, *Leg*, 287) Tot aşa *am de toate* alături de [Omul] neavând toate, zice că *nimic nu are* (Konaki, *Poezii*, 268)

În felul acesta se poate întrebunță subiectul partitiv după *a fi, a se află, a se găsi, a se întâmplă, a lipsi*, etc, iar complementul partitiv după toate verbele a căror acțiune poate afecta atât întreg complementul extern, cât și numai o parte a lui, d. ex. *a face, a lucră, a săvârși, a duce, a zice, a mâncă, a luă, a da, etc*; cf. sănt, se găsesc de toate și avem de toate ori *Iar Domnul poftindu-l să meargă cu Măria* Sa i-au făgăduit că de câte zice că n'au apucat să-și ia de la Mitropolie, de nici unele nu-i va lipsi, ci-i va da de toate (Radu Popescu, 80)¹⁾ Apor tu de-acestea să faci cu mine? (Sbiera, *Pov*, 16) Îs trei fiu a lui Novac, De trei ori țar'au prădat Pe-unde merg d'acèle fac (Bibescu, *Poezii pop*, 317). Să fie trimis ei înainte un Turc la Moscăl de au strigat de-a picci (Let², II, 107, Nic Costin)

Complementul partitiv cu *de* este des întrebuit mai ales într'o seamă de locuitori Aşa sănt: *a aveă de gând, ~ de cuget*, care nu pot fi interpretate decât „*a aveă gândul, cugetul, intenția, a vol să ..*”, nu și „*a aveă pentru gândit*” sau „*pentru cugetat* (*Ai de gând să mergi mai târziu, Ale-*

¹⁾ Complement ori atribut partitiv poate fi genitivul cu *de+acuzativul* în *Dându-i și de boeri petrecători până la margine* (Let², II, 331)

sandri, *Poezii*, 306, *Poezile ei am de gând să le tipăresc*, C Negruzzı, I, 76, dar cf *N'au gând să-i deschidă*, Creangă, *Pov.*, 311, *De ai gând să ne iubim, Vină 'n crâșmă să bem vin*, Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 388), **a aveă de grija** = „a aveă grija”, **a băgă de seamă** = „a băgă seamă” *Ai de grije, bagă de seamă ce faci!* (Reteganul, *Pov. ard.*, I, 31, dar cf *Acum să ai grije, că maică-ta merge la o nuntă* (Barac, *Til—Buh*, 9) și *Învățătoriule, au nu bagi samă că perim?* (*Noul Testament* a 1648, ap Gaster, *Chrest.*, I, 128)

Dintre locuțiunile cu **aveă** sănt mai puțin sigure **a aveă de furcă** [= „de luptat”] **eu cinevă**, în care *de poate fi și final* (*Ce crezi? Avem de furcă?* Vlahuță, *Nuv.*, 18, *Se luă la luptă cu el, dar n'avă mult de furcă*, Stăncescu, *Basme*, 236, *O să aveți cu dânsul de furcă*, etc., locuțiunea se întâlnește și la Greci, cf P Papahagi, *Par. Ausdr.*, 151), **a aveă de lueru** „a aveă lucru, treabă” ori „de lucrat”, „pentru lucrare”, **a aveă, a face, a da de mâncare** „a aveă, a face, a da mâncare” ori „pentru mâncat sau mâncare” (*Du-te'n casa cui te are ca să-ți dee de mâncare*, Tiktin, *DRG*, cf însă și *a-i da curva de-ale mâncării sau de-ale gurii*), chiar și **a face și a-și face de lucru** „a pricinui osteneală”, „a da de lucru” sau „de lucrat” și „a-și căuta ocupațiune”, „de lucru” sau „de lucrat” (*Simina își faceă mereu de lucru prin șopron*, Slavici, *Conv. Lit.*, XII, 429), **a (-și) găsi de lueru** „a (-și) găsi lucru sau treabă” sau „cevă pentru lucru” sau „pentru lucrat” **a prinde de veste** „a prinde veste” sau „cevă de vestit” (*Serban Logofătul iar prinse de veste și se ascunse*, Let., II, 205, Neculce, *Nici n'aveți să prin-deți de veste când vom ajunge*, Xenopol, *Br.*, 11, *Fața mi se aprindeă și mânia-mi întunecă ochii fără să prind de veste*, Delavrancea, *P.* 204, dar și **a prinde veste**, Dosofteiu, *Viețile Sfinților*, Sept 22), **a da de veste** alătuui de **a da și a luă veste**, etc Partitivul este clar însă în **a mânca de dulce, de fruct, de post**

În rândul întâiul prin întrebunțarea în funcțiune subiectivă și completivă partitivă, atât după verbe, cât și după adjective ca *plin, gol*, etc (mai puțin prin cea finală

și atributivă) au ajuns să fie considerate de nume cuvintele **destul** <dc sătul (cf *din destul a da, a face din destul, a fi din destul și de-ajuns*¹), *din de-ajuns*, chiar *de destul*. sau *cine ară putea spune de destul* (Cipariu, *Crest*, 34) *destul de-ți prisoște* (Dosoftie, *Ps*, 43)², **deplin** și *noi deaca am văzut de a lor bună voe, tocmai și plătă de plin făcutu-i-am de la noi această mărturie* (Gaster, *Chrest*, I, 38), *Nu dereptă aceara că nimerilea nu le poate împela deplinu* (Gaster, *Chrest*, I, 40), să cade să facemă întru totu deplinu și desăvârșitū³) (Gaster, *Chrest*, I, 77), + *deadevăr deadevără grăescă voao* (Gaster, *Chrest*, I, *7, 29); **demâncare, demâncărică** *La han am găsit și demâncărică* (cf însă și *demâncat*, unde de este final *ia dă tu flăcăului demâncatul*, Eminescu, *Conv. Lit*, IV, 298), etc

Mai nouă este exprimarea complementului prin *din* (dintru înainte de vocală)+acuzativul și *aşa trupulă lu H[risto]s* să mânânce și *den săngele lui să bea* (Cipariu, *Crest*, 34). *Să mai stâmpăr din cea jale* (Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 132). *Mai urți din supărare* (ibid, 414) Tot aşă *a rupe, a tăia, a mâncă, a gustă din pâine* sau *dintr'o pâine*, și a

Aceste cazuri sănt evidente Dar nu totdeauna avem puțință să deosebim complementul partitiv exprimat cu *de* sau *din*+acuzativul de alte funcțiuni sintactice exprimate în același chip modală, cauzală, finală, etc (cf *deadinsul*, *deamănuntul*, *de iștov*, *de tot*, etc)

¹) Tot complement partitiv, dar nu obiect pasiv (direct), ci predicativ, este în legătură cu *a fi Destul ne era a cun-aște căt eră de mare du crea sa* (Ms s XV II, Gaster, *Crst*, II, 85), cf și *Că destul mă'm susțărat și nimic n-a n căpătat* (Jarnik-Bârseanu, *Doine*, 215)

²) Ca și *destul*, și în legătură cu *a fi* *Și toate au fost deplin, nimic lipsind* (*Let^a*, III, 332, Gheorgh.) După Kr Sanfeld, *Linguistique balcanique, problèmes et résultats*, Paris, 1930, p 87 „*destul* „assez”, „suffisant” formé d- d +sătul de lat *satullus* comme bulg *dosta* de do s. ta”

³) Născut din întrebunțarea finală a lui *de*, cf *Lemne, slavă Domnului*, sănt de ajuns și de'ntrecut în pădure (Conv *Lit*, X, 381) *Mare pagubă și peire desăvârșit* (Ms de pe la 1705, Gaster, *Chrest*, I, 354).